

Campagna per vestgadira schubra

I dat labels per ina producziun natirala – ma ina cunscienza sociala n'exista anc betg

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Cumprar in vestgi è insatge bel. Ma tgi che cusa vestgadira en las fabricas dal Terz mund n'ha nagina bella vita. Vestgadira che nus cumprain qua bunmartgà, vegn savens producida sut cundiziuns che violeschan ils dretgs umans. En singuls cas vegnan las lavureras u ils lavurers tractads sco sclavs.** La «clean clothes campaign» (CCC) fa attent a questas relaziuns. I sa tracta d'ina campagna europeica. En Svizra è la campagna organisa da la «Erklärung von Bern», da la «Unfrenda da curaisma» e da «Paun per tuts». La campagna na vul betg sulet infurmar ils consuments. Anzi, ella vul cunzunt cuntanscher che las interpresas svizras sa tegnan ad in codex social.

Anc betg cunscient

Nua pon ins lura cumprar vestgadira che vegn producida sut cundiziuns umanas? «Segir na pon ins mai esser», respunda *Stefan Indermühle*, coordinatur da la campagna. Per quest motiv na fetschia la CCC era naginas recumandaziuns. Las interpresas hajan savens uschè bliers furniturs e sutfurniturs. Quai midia era dad in onn a l'auter. D'avair ina survista saja fitg difficil.

La CCC vul cuntanscher in commerzi fair ed etic. Senza boicottar interpresas. Ils consuments duain far squitsch sin ils vendiders, p. ex. cun trametter las cartas postalas da CCC.

«Tar la protecziun da l'ambient èn ins gia blier pli lunsch», di Indermühle. Là existian differents labels. I exista era controllas. Standards socials per ils lavurers sajan dentant strusch enconuschents e na vegnian perquai era betg controllads. La gistadad sociala per lavurers na saja gnanca exnum garantida tar l'uschenumnà «fairer Handel».

Adidas, nike, reebok

Sch'ins cumpra trais t-shirts per 15 francs, lura possian ins bunamain esser segir che questa vestgadira vegn cusida da lavurers che vegnan nizzegiads ora. Ma la regla che resti favuraivel vegnia automaticamain fatg sut cundiziuns associalas na funcziuneschia betg.

Ins na possia era betg ir da quella anora che vestgadira chara vegnia pro-

Cun talas cartas postalas pon consuments protestar cunter cundiziuns associalas da lavur: Qua ina carta da protest cunter Triumph che venda resti suten. MAD

ducida «schuber e net». Adina puspè vegn p. ex. a la glisch sut tge cundiziuns che adidas e nike produceschian. Il resti da marcas che noss uffants desidereschian per tut pretsch vegn magari

schizunt fatg d'uffants che vegnan pajads miserabel. Reebok saja pertutgant criteris socials er betg meglia, manegia Indermühle. Questa firma fetschia simplamain ina meglia PR.

Sch'in scandal en las fabricas da producziun vegn enconuschent, midan ils vendiders da resti simplamain il furnitur u lieu da producziun u furnitur. CCC accusescha questa pratica e pretenda dals

«Va e venda tes corp sin via»

Duas lavureras raquintan

Emilia: «Jau abitesch a Boga (Indonesia). Jau hai 23 onns. Jau lavur dapi tschintg onns en la fabricaziun da resti. Jau hai lavurà en differentas interpresas e produci per pliras marcas: Levi's, Liz Clairborne, Dockers ed autras. Las cundiziuns da lavur èn daptat per tut las medemas.

Uss lavur jau en la fabrica Kaiser Laksmi Garment. La direcziun pren la crisa economica sco stgisa per nizzegiar ora nus anc pli fitg. Durant il ramadan, il mais da curaisma, avain nus stuì lavurar davent da las 7.00 enfin las 21.00 e mintgatant enfin las 23.00. Bliers n'han betg ristgà da refusar da far sururas. Els avevan tema da

perder la plazza e da na chattar pli nagina lavur.

Per pudair dar damogn a las empustaziuns, surdattan las firmas lavurs a pitschens manaschis da producziun or en ils vitgs. En quests manaschis è la situaziun anc mendra. Las dunnas ed ils uffants tranter 10 e 14 onns han ina paja che na correspunda gnanca a la mesadad da la paja minimala prescritta.

Cura ch'jau hai udi per tge auts pretschs ch'il resti che nus producim vegn vendì, sun jau ma grittentada: Quests pretschs correspundan a pliras pajas mensilas. E tuttina vegn trasora

ditg a nus che nus lavuraian uschè mal che nus avaiam cletg d'insomma vegnir pajads uschè bain.» Estela ord la Republica Dominicana: «En la fabrica, nua ch'jau lavurav, leva in survegliader ir en sortida cun mai. El ha dà da chapir cleramain tge ch'el veglia da mai. Jau hai rinvià el. L'auter glindesdi cura che jau lev ir a lavurar, n'ha el betg laschè entrar mai en fabrica. El m'ha ditg, jau duai svanir e vender mes corp sin via, perquai ch'i na dettia nagina lavur pli per mai en fabrica.» Dus exempels ord la brochura «Für gerecht produzierte Kleider». I sa tracta d'ina brochura d'infurmaziun da Paun per tuts, da l'Unfrenda da curaisma e da la Erklärung von Bern.

vendiders ch'els surprendian responsabladad sociala. Quella na possia era betg vegnir indossada be als furniturs. Là nua ch'i dat p. ex. lavur d'uffants, stoppia vegnir garantì ch'els uffants hajan la pussaivladad dad ir a scola. Sch'els uffants vegnian relaschads stoppian las interpresas guardar ch'els geniturs u parents dals uffants survegnian persuerter ina plazza ed ina paja sufficienta.

Trais firmas svizras fan in pass

Avant dus onns ha la CCC cumenzà a contractar cun firmas svizras. Sinaquai han Calida, Coop, Jumbo, Spengler e Vögele annunzià ch'els veglian surprendre dapli responsabladad. «Sch'i suonda ina midada efectiva u sche questas empermisschuns èn be instruments da marketing, èsi da controllar en intgins mais.» Quai scriva la gasetta d'infurmaziun da CCC. Trais autras firmas svizras han fatg in pass pli grond. Ellas sa participeschian ad in project da pilot cun CCC. Mabrouc (Switcher), Migros e Veillon fan tests per in sistem da controllar standards socials en l'India ed en China. Las firmas èn era londervi dad introducir in codex da cumporment. Ellas èn prontas d'acceptar controllas independentas. Da preschent sa chattan las trais firmas en differents stadis da realisaziun da quest project. Migros saja dal reminent la pli gronda vendidra da resti en Svizra, scriva CCC.

Nagina reacziun

Tar autras firmas ha CCC gè pli pauc success. L'interpresa Triumph che venda resti suten è vegnida crititgada massivamain da CCC pervi da ses lieu da producziun a Burma. Là vegnan pajads ils pli miserabels salaris da quest mund. Plinavant pratitgeschia la dictatura militar a Burma lavur sfurzada. Triumph sa profiteschia da la violenza dal domini militar e dal fatg ch'i n'existian nagins dretgs fundamentals en quest pajais, rinfatscha la CCC.

En il cas da Burma pretenda la CCC schizunt che Triumph dismettia la producziun e fetschia in plan social per ils lavurers. Uschè lunsch na va la campagna tar tut las autras firmas mai. La CCC vul adina mantegnair plazs da lavur, meglia- rars els e controllar las midadas.

Ulteriuras infurmaziuns sut www.cleanclothes.ch